

СЕМАНТИЧНІ ЗВ'ЯЗКИ ЛЕКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ ПОНЯТТЯ ЛЮБОВ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Надія ІВАНЕНКО (Кіровоград, Україна)

У статті аналізуються особливості семної структури ключової лексики мікрополя ЛЮБОВ в англійській мові; виокремлюється його найуживаніша сема. Досліджуються парадигматичні відношення мовних одиниць мікрополя на основі класифікації словесних опозицій.

Ключові слова: мікрополе, семна структура, парадигматичні відношення, словесні опозиції, поняття 'любов'.

The article views specific features of the seme structure of the key lexeme in the microfield LOVE in English; the most frequently used seme is identified. Paradigmatic relations of the language units of the microfield are investigated on the basis of word oppositions.

Key words: microfield, seme structure, paradigmatic relations, language oppositions, notion of love.

Національна мова у свій неповторний спосіб інтерпретує різні явища, традиції, звичаї, спосіб життя, кодує досвід колективно-історичної групи. Саме тому в сучасній лінгвістиці у добу загостреного чуття національної самосвідомості заактуалізувалася ідея мовної картини світу (J. Austin, N. Chomsky, J. Jakendoff, М. П. Кочерган, А. А. Лучик, М. В. Скаб). Всю національну

мову можна розуміти як цілісну мовну картину світу, тобто певним чином побачений очима етносу світ. Саме у такому напрямку йде сучасна розробка концепції мовної картини світу. Оскільки неможливо охопити всю мову в цілому (всі її одиниці та рівні), то вивчаються її окремі фрагменти, розглядаються питання, як засобом одиниць мови виражається наївне світобачення.

Найсуттєвіші риси національно-мовної культури зберігаються в лексиці. У ній відображаються процеси, що відбуваються в соціальній дійсності, у навколишньому світі в результаті осмислення їх соціумом. Один із найпоширеніших принципів обробки лексичної семантики у сучасній мовознавчій науці полягає у співвіднесенні “слова через понятійну одиницю з предметом об’єктивної дійсності” [2, с. 51]. Національна картина світу формується поколіннями протягом століть і знаходить своє відображення в семантиці мовних одиниць різних рівнів. У семантиці кожної природної мови, у її системній організації і мовленнєвих реалізаціях утілені духовні багатства світу. А мова відображає світ через призму людських учинків, стосунків та інтересів.

Досліджувані мовні одиниці на позначення поняття *любов* в англійській мові утворюють лексико-семантичне мікрополе, об’єднане спільною семою та спільним поняттєвим змістом. Лексеми мікрополя зосереджені навколо узагальненої одиниці або загальної ідеї, яка становить найбільш повне втілення поняття. У пропонуваному дослідженні такою узагальненою одиницею виступає лексема **любов**.

В основу моделювання лексико-семантичного мікрополя *любов* покладено прототиповий принцип [5, с. 245], а також принцип системності, безпосередніх/опосередкованих зв’язків та кількісного аналізу. Визначення безпосередніх чи опосередкованих зв’язків слів відбувається за принципом використання словникових дефініцій, за яким до семантичного поля входять слова, що використовуються в тлумаченнях кожної наступної лексеми, виявленої методом ступінчатої ідентифікації. Семантика мовних одиниць на позначення поняття *любов* утворює понятійні сфери, компоненти яких характеризуються спільністю значення, пов’язані певним змістовим стрижнем, незалежно від належності до однієї чи до різних частин мови. Семантичне членування мікрополя обумовлене реалізацією обов’язкової категорії у певних сукупностях сем. Отже, об’єднання одиниць у мікрополе забезпечує одна із субкатегоріальних сем їхніх значень. Лексичні одиниці одного мікрополя перебувають у різноаспектних відношеннях між собою, а саме характеризуються парадигматичними та синтагматичними зв’язками. З’ясування структурних та семантичних особливостей лексико-семантичного мікрополя *любов* і є *метою* цієї статті.

На позначення любові – дуже широкого поняття, що включає багату різноманітність почуттів, ставлень і поведінки – у досліджуваному матеріалі англійських мовних одиниць фіксується лексема **love**. Вона референціює уявлення британського народу про почуття глибокої, сердечної прихильності до особи іншої статі або кого- / чого-небудь. Слід зазначити, що філософські та психологічні визначення цього поняття сходяться на тому, що це є почуття, під впливом якого людина ставить інтереси коханої людини вище своїх власних. Сприйняття людиною поняття любові базується на інформації про нього, до якої додаються власні почуття, переживання та емоції. Це почуття має власні кількісні та якісні характеристики. Проте воно не фіксується жодним з органів чуттів, але всі його характеристики відбиваються при лінгвістичній експлікації цього поняття.

У свідомості носіїв англійської мови конденсуються різнопланові уявлення про почуття кохання. В Оксфордському словнику лексична одиниця **love** має такі значення [6]: 1) *a) warm affection, attachment (менлі стосунки, прив’язаність, прихильність); b) act of kindness (вияв доброти); 2) strong predilection, liking or fondness for, or devotion to (сильна пристрасть, вподобання, захоплення чи нахил до чогось); 3) a) attachment which is based upon difference of sex; the affection which subsists between lover and sweetheart and is the normal basis of marriage (прихильність, що ґрунтується на протилежності полів; прив’язаність, що існує між закоханими і є основою подружнього життя); b) amatory relations, love-affairs (інтимні стосунки); 4) a) a beloved person (кохана/-ний); b) the object of love; the beloved (об’єкт любові, улюбленець)*. Отже, лексема **love** тлумачиться як почуття до особи іншої статі, що виявляється у турботі, уважності до неї, а також тим, що людина радіє присутності іншої особи та прагне чути від неї схвалення. Це почуття прихильності, вірності, яке з’являється від уподобання привабливих рис зовнішності чи характеру, від інстинктів, природних стосунків або симпатії. Таке тлумачення перекликається з англomовними роботами з психології, де поняття кохання представлене різноманітними теоріями саме про романтичні почуття між чоловіком та жінкою.

На противагу цьому в філософській картині світу, об'єктивованій в англійській мові, головна роль відводиться егалітарному коханню до всіх [1, с. 4]. Таке почуття об'єднує знання про загальнофілософські, етичні та релігійні цінності.

В обох досліджуваних мовах лексеми, які маніфестують уявлення ніжних почуттів, прив'язаності між закоханими, вступають між собою в тісні системні відношення. В рамках парадигматики це виявляється, передусім, у творенні синонімічних відношень. Ядерний елемент **love** окресленого мікрополя утворює еквіполентні опозиції з лексемами **affection**, **attachment**, представляючи спільне поняття доброзичливості, гарячої любові, ніжних почуттів, захоплення, любовної прив'язаності. У системі мови зазначені одиниці функціонують як ідеографічні синоніми і в словникових дефініціях тлумачаться одна за допомогою іншої та мають спільну сему *'fondness'*. Пор. їхнє ужив.: *They should prove their love of him whom they had not seen, by love of their brothers whom they had seen* (OED). *Affection and satisfied pride would again warm her later years* (OED). *The attachment which they all so obviously felt for him* (WIDEL, I, с. 140). Варто зазначити, що вияв почуттів та емоцій у британців стосовно взаємовідносин чоловіка й жінки має досить стриманий характер [4, с. 293-307], що зумовлено національно-культурними особливостями англійського народу.

Семантика одиниці **attachment** містить уявлення про сильне уподобання, прив'язаність, вірність. Лексеми **affection** та **love** характеризують почуття при стані закоханості, причому остання – сильніша та інтенсивніша, і має конотативне значення пристрасті. Семантика елемента **affection** маніфестує душевний стан людини, що позначає емоції або почуття, їхній вияв із підкресленням того, що вони можуть виражатися як явища, схожі на сильну непереборну пристрасть, навіть хтивість. Це виявляється в семантичній близькості з одиницями **passion** та **fondness**, з якими вона утворює привативні опозиції, де останнім належать функції гіперонімів. Напр.: *Over and above our reason and affections* (OED). *The object of her fondness was Spensor Cowper, who was already married* (OED).

У лексемі **passion** міститься вказівка на інтенсивне, всеохоплююче, поглинаюче почуття, яке інколи може виявлятися у жагучій, палкій, шаленій пристрасті, а деколи – у хвилюючих еротичних емоціях: *One of the truest passions that ever was inspired by woman was raised in this bosom by that lady* (WIDEL, II, с. 1651). Тож з одиницею **love**, а також **devotion**, вони утворюють привативні опозиції, де елемент **passion** відіграє роль гіпероніма. Лексичні одиниці **passion** та **affection** перетинаються у своїх значеннях з елементами **kindness**, **charity**, що входять до складу мікрополя *benefit* за рахунок інтегративної семи *'love'*. А сама ядерна лексема **love** виступає гіперонімом у привативних опозиціях із зазначеними вище одиницями. В опозиції лексем **affection** – **benevolence** остання виступає гіпонімом.

Лексема **to love**, яка маніфестує дію любити, бути закоханим, інтегративною семою *'love'* об'єднана в еквіполентну опозицію з одиницею **affection**. Привативна опозиція спостерігається між одиницями **to love** – **to like**, остання відіграє роль гіпероніма, розкриваючи значення дії подобатись, захоплюватись, отримувати задоволення, виконуючи якусь дію. Напр.: *The new king, who loved the details of naval business* (OED).

Еквіполентна опозиція між одиницями **to like** і **to delight** утворюється інтегративними семами *'to be pleased'*, *'to please'*, *'pleasure'*. Остання з них, а також сема *'to be glad'* виявляються інтегративними і в опозиції зазначеної лексеми **to like** з одиницею **to joy**. Перша є інтегрантом в опозиції **to like** – **to enjoy**. Це дає підстави вважати їх також елементами периферії мікрополя *love*. Напр.: *I should like if Mr. Reid would be good enough to inform us if the note-book states* (OED). Семантична близькість лексичної одиниці **to like** з лексемами **pleasing**, **to please** також засвідчують її зв'язки з мовними одиницями, що входять до складу мікрополя *pleasure*.

Поняття відданості певній особі чи справі, прихильності, глибокої прив'язаності й любові представляє мовна одиниця **devotion**, значення якої характеризується високим ступенем вияву людських стосунків. Вона виконує роль гіпероніма у привативній опозиції з ядерною одиницею **love**: *To attach themselves with slavish devotion to some brutal master* (OED). Семантичний компонент *'devoted'* виступає спільним для лексем **devotion** та **addicted**, вказуючи на самовідданість, вірність, щирість почуттів: *Bishop Cheney, who was most addicted to Luther* (OED). Остання диференційною семою *'attached'* об'єднана в еквіполентну опозицію з лексичною одиницею **loving**, що називає ніжну, пристрасну особу, яка кохає іншу людину. Вказана лексема **loving** утворює привативну опозицію з одиницею **charitable**, виконуючи роль гіпероніма.

Згадана одиниця **loving** використовується у тлумаченнях лексем **tender**, **affectionate**, які називають ознаку 'ніжний, люблячий, ласкавий'. Вони утворюють еквіполентну опозицію і в системі англійської мови функціонують як лексичні синоніми. Пор.: *His mother was very tender with him* (WIDEL, III, с. 2317). *His affectionate care for his people was winning him love* (WIDEL, I, с. 35). Названа лексична одиниця **tender** утворює привативні опозиції з одиницями **soft**, **gentle**, виконуючи роль гіпероніма.

Сема '*devoted*' об'єднує елемент **loyal** на позначення ознаки 'вірний, відданий, надійний' з лексемами **addicted** і **devotion**. З останньою виявляємо ще один спільний компонент '*loyalty*', що розкриває значення вірності, відданості законам кохання, певному обов'язку, чесне дотримання обіцянки. Напр.: *Nay, but a loyal lover, a hand pledged surely, shall ease me* (OED). Вірність другу чи колегам особливо високо цінується британцями й часто вважається навіть важливішою моральною цінністю, ніж інші категорії моралі [3, с. 64].

З одиницею **faithful** зазначені вище слова виступають лексичними синонімами. Проте не можна стверджувати про їхню абсолютну синонімію, оскільки лексема **faithful** має маркер застарілого слова. Вона референціює значення непорушного зобов'язання, скріпленого честю, дружбаю, коханням: *She proved a good and faithful helpmate, assisted me much by attending the shop* (WIDEL, I, с. 620). Лексема **loyal** підкреслює тривалу, надійну вірність на протидію спокуси, невизначеності: *There was no man more loyal to his commander* (WIDEL, I, с. 620).

Зазначений семантичний компонент '*loyalty*' виступає інтегративним і в еквіполентній опозиції **devotion** – **sympathy**. В останньому елементі знаходять своє відображення поняття, починаючи з дружньої зацікавленості й закінчуючи емоційним виявом, що часто супроводжується щирою ніжністю: *A boy goes for sympathy and compashionship to his mother and sisters, not often to his father* (WIDEL, III, с. 2317).

Указуючи на ознаку ніжності, ласкавості, м'якості, доброти, лексичні одиниці **soft**, **gentle**, **mild** об'єднані в еквіполентні опозиції і на лексичному рівні виступають синонімами. Пор. їхнє уживання у таких реченнях: *He was very soft and gentle with the children* (OED). *They erect a stone over the head of the deceased, to serve for a seat to the Angels who are to examine him, that they may be the milder to him* (OED). Дві останні відіграють гіперонімічні функції у привативних опозиціях із лексемою **lenient**, яка виражає ознаку м'якості, терпимості, толерантності: *Cicero, who was inclined at first to be severe, took on reflection a more lenient view* (OED).

Спільний семантичний компонент '*kind*' об'єднує одиниці **soft**, **gentle** в еквіполентній опозиції з елементами ядра **good**, **goodly** та одиницею **happy** мікрополя *happiness*. Лексичній одиниці **kind** мікрополя *benefit* належить гіперонімічна функція у привативній опозиції з одиницями **soft** та **gentle**. Таку саму роль відіграють лексеми **gracious** і **kindly** стосовно одиниці **mild**, яка семами '*gracious*', '*clement*' вказує на ознаку щиросердності, милостивості, характеризує людину мирну в стосунках, яка не завдає болю й образ іншим, негруба і незла у своїх манерах і поведінці: *Mr. Brown is an equable fellow meek and mild, even when the insults are spattering him like manure from a muck-spreader* (OED). Сема '*tender-hearted*' одиниці **soft**, яка називає ознаку ніжний, сердечний, виявляється спільною в еквіполентній опозиції з лексемою **charitable**, що належить до мікрополя *benefit*.

Ніжність, уважність, щедрість, любов, турбота, чуттєвість характеризують семантику мовної одиниці **tenderness**: *Hypocritical exhibitors of prettynesses and tendernesses* (OED). Це відбито у її привативних опозиціях із лексемами **love**, **kindness**, **gentleness**, **mercy**, що функціонують як гіпероніми. Семантичні компоненти '*leniency*' та '*mercy*' інтегративні в еквіполентній опозиції з елементом **clemency**. Стосовно нього лексичні одиниці **gentleness**, **mildness** виступають гіперонімами.

За допомогою семи '*kindness*' теж утворюється кілька еквіполентних опозицій з одиницями **charity**, **benevolence**, **excellence**, **affectionateness** – розкривається значення лагідності, доброзичливості, доброти, люб'язності. Згадана лексема **tenderness** розкриває також свою специфічну семантику через вказівку на тендітність, слабкість, уразливість, делікатність, жіночність: *[Such a person] can hardly be said to know what tenderness in colour means at all* (OED). Спільною семою '*delicacy*' вона об'єднана в еквіполентну опозицію з одиницею **sensitiveness**, яка вказує на чуттєвість, ніжність, вразливість, а у привативній опозиції з лексемою **delicacy** їй належить роль гіпоніма. Разом із лексичною одиницею **affectionateness** зазначена одиниця **tenderness**, позначаючи ласкавість, щирість, сердечність, виступає гіперонімом у привативній опозиції з лексемою **fondness**, яка функціонує в окресленому мікрополі, розкриваючи значення любові, ніжності, пристрасті. Напр.: *The strong affectionateness of womanhood* (OED). Вказівку на

м'якість, доброту, ввічливість, привітність, елегантність, люб'язність містить мовна одиниця **gentleness**, утворюючи з лексемою **mildness** привативну опозицію, де останній належить місце гіпоніма. Напр.: *His eloquence, his probity, and the singular gentleness of his temper and manners, had made him the favourite of the Londoners* (OED). Семантика спокою, поміркованості виявляється в одиниці **mildness** через семи 'calmness', 'placidity'. Напр.: *The mildness of the manner they have imposed on themselves makes them feeble persuaders* (OED).

Описані лексеми **gentleness**, **mildness**, **tenderness** функціонують гіперонімами у привативних опозиціях з одиницею **softness**, яка позначає м'якість, добросердечність, ніжність, делікатність, витонченість, сором'язливість. Вона, у свою чергу, разом із лексичними одиницями **tenderness** і **sensitiveness** виконує аналогічну функцію в опозиціях з елементом **delicacy**. Напр.: *I found with him a softness of heart for which I had not looked* (OED). Лексема **delicacy** репрезентує уявлення про витонченість, вишуканість, делікатність, чемність. Семою 'pleasure' вона засвідчує свої семантичні зв'язки з одиницями **joy**, **pleasant**, **pleasing**, **to delight**, **to please**, що належать до мікрополя *pleasure*. З лексичною одиницею **delight** зазначеного мікрополя виявляється ще один спільний компонент 'gratification'. Цими семами описується одиниця **delicacy** розкриває значення задоволення, насолоди, приємності. Стосовно неї лексична одиниця **pleasure** виступає гіперонімом. Напр.: *She turns on hospitable thoughts intent What choice to choose for delicacy best* (OED). Полісемантична природа слова **delicacy** поєднує різноаспектні мікрополя, чим засвідчує взаємні переходи досліджуваних мовних одиниць та відносний характер між їхніми лексико-семантичними групами.

До окресленого мікрополя *love* відносимо і лексичну одиницю **intimacy**, оскільки її значення у Великому Оксфордському словнику розкривається за допомогою сем 'intimate', 'close', 'connection', 'acquaintance', які виражають семантику близького знайомства, тісних дружніх стосунків, а також інтимного життя. Лексема семантично близька до ядерної одиниці мікрополя *love*, яка семами 'amatory', 'relations', 'love-affairs' називає любовні стосунки, почуття любовної прив'язаності, що виникають між представниками різної статі, між закоханими. Напр.: *Intimacy is a close friendship, but also as a synonym for sexual intercourse* (OED).

У дослідженні здійснено аналіз парадигматичних відношень мовних одиниць лексико-семантичного мікрополя *любов* на основі класифікації опозицій. Сукупність опозицій, в які вступають одиниці, є важливою для ідентифікації тобто парадигматичного визначення цих лексем. Ідентифікація полягає у встановленні тих ознак, якими одиниці відрізняються одна від одної. Шляхом компонентного аналізу було виділено семантично активні семи в кожному мікрополі, які зустрічаються у 20 і більше відсотках лексичних одиниць. Між одиницями мікрополя розкрито системні відношення, що проявляються у привативних, еквіполентних зв'язках та опозиціях тотожності. Виявлені гіперо-гіпонімічні та еквіполентні відношення між конститuentами мікрополя дозволили визначити идеографічні синоніми, а опозиції тотожності засвідчили наявність абсолютних синонімів.

Аналіз лексико-семантичного складу окресленого мікрополя дає підстави зробити висновок, що пізнання та спілкування і загалом уся діяльність англійців багаті й різноманітні у вираженні моральних почуттів та емоцій. Стосунки людей у процесі спілкування і спільної діяльності змінюються та вдосконалюються, постійно вимагаючи взаємної довіри, поваги і любові.

Перспективою подальшого дослідження лексико-семантичного мікрополя *любов* може бути вивчення його пареміологічного фонду та дослідження цього поля у діахронічному аспекті.

БІБЛОГРАФІЯ

1. Огаркова Г. А. Вербалізація концепту кохання в сучасній англійській мові: когнітивний та дискурсивний аспекти: Автореф. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2006. – 19 с.
2. Пешак М. М. Нариси з комп'ютерної лінгвістики / НАН України, Укр. мовно-інф. фонд. – Ужгород: Закарпаття, 1999. – 199 с.
3. Emmet E. Learning to Philosophise. – London: Longman, 1996. – 246 p.
4. Kovesi J. Moral Notions. – London: Routledge and Kegan Paul, 1992. – 441 p.
5. Lakoff G., Johnson M. Why Cognitive Linguistics Requires Embodied Realism / Cognitive Linguistics. – New York, 2002. – Vol. 13. – №13. – P. 245-263.
6. OED – Oxford English Dictionary Online. / ed. by J. Simpson. 3rd edition, 2000-2004 – Oxford: Oxford University Press. – <<http://dictionary.oed.com/cgi/entry/00181778>>
7. WIDEL – Webster's International Dictionary of the English Language. Unabridged. – Vol. I-III. – Chicago, London: Encyclopedia Britannica. – 1976. – 1016 p. – 1993 p. – 3136 p.

Випуск 146

Серія: Філологічні науки

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Надія Іваненко – кандидат філологічних наук, доцент кафедри практики германських мов, заступник декана з навчально-виховної роботи факультету іноземних мов Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: лексична семантика, порівняльна типологія.